

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาการเกษตรของประเทศไทยในปัจจุบันมีจุดมุ่งหมายด้านการเพิ่มผลผลิตเป็นสำคัญ โดยมุ่งเน้นเพื่อการส่งออกสินค้าเกษตรและอาหารสู่ตลาดโลก จึงมีการพึ่งพาปัจจัยการผลิตภายนอกเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ปัจจัยการผลิตภายนอกที่สำคัญประเภทหนึ่งได้แก่ สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช ซึ่งมีปริมาณและมูลค่าการนำเข้าเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชทางการเกษตร เช่น การใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชติดต่อกันเป็นเวลานาน ส่งผลให้ศัตรูพืชสร้างความต้านทานต่อสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช ทำให้ต้องใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชในปริมาณมากขึ้น นอกจากนี้ การใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชยังเป็นอันตรายต่อสุขภาพของมนุษย์ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวทั้งยัง ส่งผลกระทบต่อแมลงศัตรูธรรมชาติ สัตว์ระบบนิเวศ และเกิดผลกระทบต่อ สภาพแวดล้อมเช่น สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชปนเปื้อนสู่ดิน แหล่งน้ำผิวดินและน้ำใต้ดิน เป็นต้น แม้ในปัจจุบันภาครัฐได้มีนโยบายและมาตรการเพื่อลดปริมาณการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช แต่แนวโน้มการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชยังเพิ่มขึ้นทุกปี การใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรไทยจัดว่ามีการใช้ที่มากเกินไปและมีการใช้อย่างไม่ถูกต้อง เช่น การผสมสารเคมีหลาย ประเภทเข้าด้วยกันเพื่อประหยัดแรงงานในการฉีดพ่น โดยขาดความรู้ความเข้าใจถึงผลกระทบจากส่วนผสมเหล่านั้น หรือการฉีดพ่นตามปฏิทิน เช่น ทุกสัปดาห์ หรือทุก 15 วัน โดยมีได้มีการตรวจการระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืช การกระทำเช่นนั้นนอกจากจะไม่ให้ผลในการป้องกันกำจัดโรคและแมลงและสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายแล้วยังก่อให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วย(สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, 2549)

ตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน มีพื้นที่ถือครองทำการเกษตร 15,167 ไร่ เกษตรกร 2,113 ครัวเรือน (สำนักงานเกษตรอำเภอบ้านธิ, 2552) พืชที่เกษตรกรปลูกเป็นอาชีพหลักมี 2 ชนิด คือ ข้าวนาปี และลำไย ส่วนพืชอื่นๆ เช่น พืชผัก มะม่วง สมุนไพร มีอยู่ไม่มาก (สำนักสำรวจดินและวางแผนการใช้ที่ดิน , 2550) เกษตรกรมักพบปัญหาจากศัตรูพืช เช่น แมลง โรค วัชพืช ที่ทำให้

ผลผลิตเสียหาย และลดลง เกษตรกรมักนิยมนำสารเคมี ป้องกันกำจัดศัตรูพืช มาใช้ เพราะได้ผลรวดเร็ว ทันต่อเวลา เพื่อให้ได้มาซึ่งผลผลิตสูงคุณภาพดีและการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรก็เป็นไปอย่างอิสระ เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกษตรกรมีการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชบ่อยครั้ง และบางครั้งก็ใช้เกินอัตราคำแนะนำบนฉลากข้างกล่องหรือข้างขวดบรรจุ สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช จากสาเหตุดังกล่าวซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาผลกระทบต่อสุขภาพจากการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชทั้งทางตรงและทางอ้อม ต่อผู้ใช้ ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อม ตามมาอย่างมากมาย

ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความรู้และการ ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร ตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน เพื่อนำผลในการศึกษาวิจัย ดังกล่าวเสนอแนะแก่บุคคล หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อใช้ เป็นแนวทาง ในการ ป้องกันแก้ไขและวางแผนส่งเสริมเผยแพร่พัฒนาความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ให้เกษตรกรอย่างถูกต้องเหมาะสม และปลอดภัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรเอง ผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อมด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความรู้และการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคม กับความรู้และการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร
3. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

ผลของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ สามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐาน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการ ป้องกันแก้ไข วางแผนส่งเสริมเผยแพร่ พัฒนาความรู้และการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ให้เกษตรกรอย่างถูกต้องเหมาะสม และปลอดภัย

ขอบเขตในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาความรู้และการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร ตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยเพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามไว้ดังนี้

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables)

ตัวแปรตาม (Dependent Variables)

1. ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล
  - 1.1 เพศ
  - 1.2 อายุ
  - 1.3 ระดับการศึกษา
  - 1.4 ประสบการณ์การเพาะปลูกพืช
2. ปัจจัยพื้นฐานด้านเศรษฐกิจ
  - 2.1 ขนาดพื้นที่ทำการเพาะปลูกพืช
  - 2.2 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน
  - 2.3 จำนวนแรงงานในครัวเรือน
  - 2.4 รายได้รวมของครัวเรือน
  - 2.5 แหล่งเงินทุน
3. ปัจจัยพื้นฐานด้านสังคม
  - 3.1 การติดต่อสื่อสารกับเจ้าหน้าที่
  - 3.2 ประสบการณ์การเข้าฝึกอบรม
  - 3.3 แหล่งความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

ความรู้เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร

การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร

นิยามศัพท์

ความรู้และการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช หมายถึง ความรู้ความเข้าใจ และการใช้การปฏิบัติของเกษตรกร เกี่ยวกับ ชนิด ปริมาณ การจัดเก็บ การกำจัดภาชนะบรรจุสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช การป้องกันตนเองขณะฉีดพ่นสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช และการทำความสะอาดร่างกายและอุปกรณ์หลังการฉีดพ่นสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช

สารเคมีกำจัดศัตรูพืช หมายถึง สารเคมีหรือวัตถุที่มีพิษ ที่ใช้ในการป้องกันควบคุมและทำลาย ศัตรูพืช ได้แก่ โรค แมลง วัชพืชและสัตว์ศัตรูพืช

เกษตรกร หมายถึง ผู้ที่มีอาชีพเกี่ยวกับการเพาะปลูกพืช ในตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน

ระดับการศึกษา หมายถึง การศึกษาชั้นสูงสุดของเกษตรกร

ประสบการณ์การเพาะปลูกพืช หมายถึง ระยะเวลาที่เริ่มประกอบอาชีพทำการเพาะปลูกพืชจนถึงปีเพาะปลูกปัจจุบัน พ.ศ.2553

ขนาดพื้นที่ทำการเพาะปลูกพืช หมายถึง จำนวนพื้นที่ทั้งหมดที่ใช้เพาะปลูกพืช

จำนวนสมาชิกในครอบครัว หมายถึง จำนวนสมาชิกทั้งหมดที่มีในครอบครัว

จำนวนแรงงานในครัวเรือน หมายถึง จำนวนแรงงานในครัวเรือนที่ทำการเกษตร

รายได้รวมของครัวเรือน หมายถึง รายได้รวมสุทธิของครัวเรือนที่ยังไม่ได้หักค่าใช้จ่าย

แหล่งเงินทุน หมายถึง แหล่งเงินที่ใช้ลงทุนในการเพาะปลูกพืช

การติดต่อสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ หมายถึง จำนวนครั้งที่เกษตรกรมีการ พบปะ พูดคุย ติดต่อสื่อสารหรือการได้รับคำแนะนำ ปรีกษา ประชุม กับ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ในรอบ 1 ปี

ประสบการณ์การเข้าฝึกอบรม หมายถึง ประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลที่ผ่านการฝึกอบรมเกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ในรอบ 3 ปีที่ผ่านมา

แหล่งความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช หมายถึง แหล่งความรู้ต่างๆ ที่เกษตรกรได้รับความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช เช่น วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ หอกระจายข่าว ป้ายประชาสัมพันธ์ แผ่นพับ หนังสือพิมพ์ เพื่อนบ้าน ร้านจำหน่ายเคมีเกษตร เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ฯลฯ